

Mu Kemanları Kim Yapıyor?

Bazı sanatçılar vardır: İşleri, ağaca biçim vermektir. Ama yaptıkları şey, bir heykel, masa ya da sandalye değildir. Bir kemandır, viyolonseldir. Yani, bu sanatçılar ağaçlardan müzik aletleri yapar. Aslında bu iş onların aynı zamanda meslekleridir. Bu meslekle uğraşanlara “lutiye” denir. Lutiye çok ilginç bir meslek. Nasıl lutiye olunduğunu, lutiyelerin işlerini nasıl yaptığını ve nasıl bir ortamda çalıştığını merak ettik. Tüm bunları öğrenmek için de Hacettepe Üniversitesi keman yapım atölyesinde sanatçı öğretim elemanı Nevzat Önder’in konuğu olduk.

Keman yapımında bu aletler kullanılıyor.

Lutiye, tahtadan yapılmış bu kalıpları kullanarak ağaca keman biçimi veriyor.

Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı'ndan sanatçı öğretim elemanı Nevzat Önder, bu mesleğe lise döneminden beri ilgi duyuyormuş. Marangoz olan babasının ağaçlara binbir şekil vermesi onu çok etkiliyormuş. O da keman yapmaya ilgi duymaya başlamış. Bazı akrabalarının sanatla uğraşması onu iyice sanata yöneltmiş ve sanat okuluna başlamış. Müziğe olan ilgisinin artmasıyla daha sonra Hacettepe Üniversitesi'nin Müzik Aletleri Yapım Onarım Bölümü'ne devam etmiş. Mezun olduktan sonra, ustalarıyla birlikte bu konudaki çalışmalarına hız vermiş. Yaklaşık 23 yıldan beri de keman yapıyor. Önder, kemanın yanı sıra viyola, viyolonsel ve kontrbas da yapıyor.

Nevzat Önder, lutiye olabilmek için iyi bir müzik kulağına ve el becerisine sahip olmak gerektiğini belirtiyor. Bu becerileri eğitimle desteklemenin çok önemli olduğunu vurguluyor. Lutiye'liğe ilgi duyanların sanatla ilgili meslek liselerine devam etmelerini öneriyor.

Yapımı henüz tamamlanmamış bu kemanın üzerinde bulunan "f delikleri" sesin dışarı çıkmasını sağlıyor.

Keman, ağaçtan yapılan bir müzik aleti. Ancak her ağaç keman yapımı için uygun değil. Örneğin, kemanın ön bölümü ladin ağacından yapılıyor. Sapı, arkası ve yan bölümü de akçaağaçtan. Üstelik,

kemanın yapılacağı ağacın çok kuru olması gerekiyor. Önder, ağacın doğal bir şekilde kurutulmuş olması gerektiğini de anlatıyor. Bu nedenle keman yapımında kullanılacak ağaçlar kesildikten sonra 10 – 15 yıl bekletilerek kurutuluyor. Ardından hazır keman kalıplarına uygun olarak kesiliyor. Önder, kesim yaparken milimetrelilik hesaplar yaptığını anlatıyor. Çünkü en küçük bir hata kemanın sesini olumsuz etkiliyor. Biz de o anlattıkça öğreniyoruz ki keman yapmak çok incelikli ve zor bir iş!

Kalıpları hazırlanan kemanlar yaklaşık bir yıl süresince asılı tutularak güneş ışığında bekletiliyor. Bu sayede hem ağaç iyice kuruyor hem de ağacın içindeki mikroorganizmalar ölüyor. Bu sürenin sonunda sıra geliyor kemana cilalamaya!.. Cila, kemana dış etkenlere karşı koruyor.

Gelelim kemanın yapısına!.. Kemanın ön bölümünde birbirine simetrik olarak duran "f" harfi biçiminde iki delik var. Kemanın boş olan iç kısmına "can direk" adı verilen minik bir çubuk takılıyor. Ladin ağacından yapılan bu çubuk, kemanın alt ve üst bölümleri arasında bir dayanak oluşturarak kemana sağlamlaştırıyor. Ayrıca, kemanın içinde üst bölümden aldığı titreşimleri "f delikleri"ne ileterek sesin bu deliklerden dışarı çıkmasını sağlıyor. Kemanın iç kısmında, tam kalın tellerin altına denk gelecek biçimde "bas balon" denilen bir parça daha bulunuyor. Bu parça, hem kalın seslerin daha güçlü çıkmasını sağlıyor, hem de kemanın ön bölümünün çökmesini engelliyor.

Kemanın kenarlarında ince siyah çizgiler bulunuyor. "Filato" denen bu çizgiler, kemanın görüntüsüne güzellik kattığı gibi darbelere karşı da koruyucu oluyor. Kemanın bir de salyangoz biçiminde bir sapı var. Sapın üzerindeki burgulara kemanın çelik telleri takılıyor. Bu teller mi, la, re, sol telleri! Tellerin altında bulunan parmakların konulduğu yere "tuşe" deniyor. Tuşe, hem bir klavye görevi görüyor hem de tellerin aşınmasını önüyor. Bu nedenle tuşe, sert ve dayanıklı olan abanoz ağacından yapılıyor. Kemanın ön kısmında bulunan ve yine abanoz ağacından yapılan bölüme "çenelik" deniyor. Çenelik, müzisyenin tek omuzunun üzerine yerleştirdiği kemana, çenesinden destek alarak tutmasını ve rahatça çalabilmesini sağlıyor.

Hande Kaynak
Çizim: Ayşe İnan Alican